

RUDAR

••• Glasilo slovenskih rudarjev •••

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštne proste. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravnništvo lista je v Zagorju ob Savi.

Draginja.

Vprašanje glede draginje je danes na dnevnem redu povsod, kamorkoli se ozremo. Kupna vrednost plač postaja vedno manjša. To ne čutijo samo delavci, temveč ta pojav je postal že občuten tudi v meščanskih krogih. Glavni vzrok te draginje je visoka carina in zapiranje mej. Socialni demokratje so skušali že leta 1907. po svojih zastopnikih v državnem zboru, sodrugu Remerju in Schramlu, naraščanje draginje omejiti s tem, ko so predlagali, da naj se vendar odpro meje, odpravijo nepotrebne carine, pospeši razvoj domače živinoreje, da bo zadostovala naraščanju prebivalstva. Prebivalstvo narašča približno za dvakratstotisoč na leto. Naravno je, da postaja vedno večja potreba mesa, posebno, če vpoštevamo, da se industrija vedno bolj razvija. Naša živinoreja bi se morala torej vse bolj gojiti, če bi hotela zadoščati potrebam po mesni hrani. Ali zareja goveje živine, kakor tudi nje reja vobče napreduje tako počasi, da prihaja danes manj mesa na trg, kakor ga je prihajalo pred dvajsetimi leti.

Delavci v raznih industrialnih krajih vodijo ta boj že več let proti agrarnemu kapitalistiškemu oderuštvi; nasproti so pa meščanske stranke do zadnjega časa povsod podpirale agrarce. Šele v zadnjem času, ko je nastal veliki protidraginjski odpor na Spodnjem Avstrijskem pri meščanskem ženstvu, so navidezno začeli kazati prijaznejše lice temu boju, toda resen boj zoper draginjo pa vodi le samo delavstvo. Na stotine shodov se je vršilo v minulem mesecu po vseh industrialnih krajih, mestih in trgih. Dne 2. oktobra pa je bila manifestacija dunajskega delavstva na Dunaju tako velikanska, da so celo meščanski listi cenili število zbranega delavstva na 250.000 do 300.000. V istem času pa so se vršili velikanski shodi tudi po vseh kronovinah avstrijskih. Udeležba je bila povsod ogromna. Na vseh shodih so se sklenile resolucije, v katerih zahteva proletarijat, da vlada dopusti uvažati argantinsko meso in da odpre meje. Upati je, da bo vlada to upoštevala, ker drugače ji bo zrasla nezadovoljnost prebivalstva čez glavo.

Državna konferenca avstrijskih rudarjev.

(Dalje.)

Nato se je razpravljalo o točki:

Rudniško nadzorstvo in varnostni možje.

Poročal je J a r o l i m (Turn, Češko): Socialno demokratski poslanci so že večkrat predlagali v državnem zboru, naj bi si volili rudniške nadzornike rudarji sami; toda doslej je bilo vse predlaganje brez uspeha. Vlada nima nikakega smisla za socialnopolitiški napredak, delo v državnem zboru pa ovirajo narodnostni spori meščanskih strank. To so seveda dobri časi za podjetnike, ki imajo, mnogo dobička od tega, ako se ne govori o socialnopolitiških nalogah. Delavci pa predčasno shirajo in umro. Najhujše se godi rudarjem, ki si obkroženi od tisočerihi nevarnosti in so najbolj potrebni zadostnega varstva. Mi vemo, da se ne dado vse nezgode v rudnikih zabraniti. Torej je tem potrebnejše, da storimo vse, kar bi jih vsaj omejilo. Vlada bi ne imela nič proti rudniškemu nadzorstvu, ki bi živelo lepo u miru s podjetniki. (Veselost.)

Toda mi se že naprej zahvalimo za tako napravo, ki bi bili podjetniki z njo zadovoljni, kajti to bi se ne reklo nič drugega, kakor kozla postaviti za vrtnarja. Po vsaki veliki nesreči vlada izjavi, da študira, ali bi ne bilo dobro, če bi tudi delavci imeli kaj govoriti pri rudniškem nadzorstvu. Leta 1897 je vlada dejala, da bi bilo dobro, ako bi tudi rudarji pomagali pri rudniškem nadzorstvu. Potem nismo slišali dolgo časa nič. Šele leta 1905, ko se je zgodila velika nesreča v Novem Sadu, smo zvedeli za uspeh dolgotrajnega študiranja. Vlada je namreč pričela povpraševati, ali bi se dalo narediti, da bi se delavci udeleževali rudniškega nadzorstva v okvirju rudniških zadrug. To je bila jako nerodna in nesrečna misel, in je vsled odpora rudarjev tudi pogorela. Vlada je zopet čakala na prihodnjo nezgodo. V Avstriji se sicer ni zgodilo nič takega, toda v Nemčiji se je dogodila leta 1908 strahovita nezgoda v R a d b o d u. Zdaj se je vlada zganila v veliki naglici in je neutegoma predložila državnemu zboru načrt postave o krajevnih delav-

skih odborih in varnostnih možeh pri rudnikih. Toda kake dobrote nam je ponudila vlada? Varnostni možje naj bi se volili iz listine, ki bi jo predložil podjetnik! Varnostni mož naj bi se peljal štirikrat vsak mesec po jami, za kar bi dobil plačan svoj ših s štiri odstotno doklado. Kadar pa bi to hotel storiti, moral bi preje naznaniť obratnemu vodji, ki bi mu dal posebnega spremljevalca. Ker pa je tudi vlada spoznala, da ne more nadzorovati delavec, ki je odvisen od podjetnika, je predlagala „imuniteto“ varnostnih mož. Toda ta slavna „imuniteta“ je tako ustvarjena, da podjetnik lahko odstavi vsakega varnostnega moža, ki je bil „premalo priden“ in ki je bil „nepokoren“. (Čujte!) Pri kom se ne bo našel tak „greh“, če se bo namenoma in željno iskal? V delavskem svetu smo se zato uprli takemu „nadzorstvu“; delavski svet ga je tudi odklonil in se je načelno izjavil za neodvisno nadzorstvo. Izvolil se je poseben odsek, ki naj bi začrtal pot pravemu nadzorstvu; toda v odseku je prišlo med zastopniki delavcev in delodajalcev do hudih nasprotstev, in tako se zopet ni storilo nič. Nato se je pojavila misel, naj bi vlada sama postavila določeno število rudniških nadzornikov. Mi smo dejali, da sicer nimamo nič proti temu, nikakor pa ne odstopimo od svoje zahteve, da se morajo voliti varnostni možje od delavstva samega, plačevati pa jih mora država. Jaz upam, da ste zadovoljni z mojim postopanjem v delavskem svetu. (Živahno pritrjevanje.)

Po kratki debati se je enoglasno sprejela sledeča resolucija:

Državna konferenca rudarskih zadrug v Avstriji iznova zahteva izvedbo energičnega nadzorstva za rudnike in njih stranske obrate, ker rudniške oblasti jako nezadostno in pomanjkljivo opravljajo rudniško nadzorstvo. Iz postavnega načrta, ki ga je predložila vlada svojčas državnemu zboru in delavskemu svetu, je razvidno, da skuša vlada tudi zadružnim delegatom poveriti nekaj veljave pri rudniškem nadzorstvu; to pa nikakor ne zadostuje, in rudarji odločno protestirajo proti tej nakani. Popolnoma izključeno je, da bi tisti varnostni možje, ki bi bili vsled premajhnega pravnega varstva na milost in nemilost izročeni podjetnikom, mogli jamo nadzorovati tako

LISTEK.

O koleri.

Piše dr. Zarnik Tomo, Zagorje ob Savi.

(Dalje.)

Znano je, da umrje pri koleri 40—50% obolelih. Za kolero oboli vedno več oseb ženskega spola ko moških, menda, ker so ženske že od narave bolj slabotne in občutljive. Dalje oboli vedno več otrok in starcev, kot pa oseb v srednji starosti. Posebno izpostavljene so osebe, katere še hirajo po prestanih težkih boleznih in operacijah, dalje jetični in pijanci. Take osebe tudi prej umrje za kolero, kot pa krepke osebe, katere to nevarno bolezen lažje prebole. Nekaterih oseb se pa kolera sploh ne prime.

Kolero povzročuje neka mala glivica, katero je leta 1883 našel R. Koch v Egiptu in Indiji, takozvani koma-bacil ali vibrio kolere. Ta glivica za proste oči ni vidna, ker je tako majhna, da jih gre 500 do 1000 po dolgotosti v eno črto zloženih na en milimeter. Ti bacili se najrajše množijo z neznansko hitrostjo pri človeški temperaturi,

katera znaša 37° Celzijevega toplomera. Raste in množi se pa tudi pri temperaturah od 15° do 41° C. Če znaša temperatura 56°—70° poginejo bacili. Mraz jim ne škoduje toliko, radi tega v južnih krajih lahko prezimijo, mokrota in vlažnost jim jako ugaja. Kisloba jim škoduje. Da tedaj človek oboli za kolero, se mora prej okužiti z bacili kolere, kateri morajo priti skozi usta v želodec in čreva. Brez kolera-bacilov torej ni kolere. Okuženje se zvrši na ta način, da je prišel človek v dotiko s človekom bolnim za kolero ali pa da pride v dotiko s stvarmi, katere je za kolero bolni okužil. Ker pri koleri človek vedno bljuje (čez daje) in ga vedno na stran žene in se v teh izmečkih nahajajo bacili kolere v neznanski množini, je torej nujno treba, da se ti izmečki vničijo in razkužijo. Pod besedo razkuževanje se zastopi rabiti sredstva, s katerimi se bacili uničijo in pokončajo.

Treba je torej razkužiti vse osebno in posteljno perilo bolnikov, tla in posode, kamor pridejo izmečki, dalje stranišča, na katere hodijo bolniki. Po izmečkih in odpadkih se okuži tudi sam bolnik po telesu in po rokah. Okuži tedaj lahko tudi vse stvari, katere pridejo z njim v

dotiko kakor perilo, obleko, žlice, kozarce, kroznike in druge osebe... Treba je tedaj tudi te stvari razkužiti. Vse osebe, katere so prišle z bolnikom v dotiko, morajo se tudi razkužiti s tem, da si umijejo roke v razkuževalni tekočini, obrišejo čevlje z rutami, ki so bile v razkuževalni tekočini namočene. Če se je okužila obleka, mora se ta tudi razkužiti.

Velike važnosti je, da se vsak kolere sumljiv slučaj precej zdravniku in oblastem naznani, za kar je vsak tudi postavno zavezan. Da se kolera v nekaterih krajih s tako naglico širi, je navadno vzrok ta, da se prvi slučajji precej ne naznanijo. Potem je težko razkuževanje izpeljati, ko so že cele hiše in bližnje vode okužene.

Če se ne razkužijo stranišča, pridejo bacili z gnojnico na polje in vrtove, če peljejo kanali v vodo, okuži se bližnja voda, katera zanaša nevarne kali naprej. S tako okuženo vodo se umiva posoda, pere se perilo v njej in tako gre okuženje naprej. Voda se tudi okuži, ako se pere perilo okuženih bolnikov v nji.

(Dalje.)

strogo, kakor bi bilo potrebno za varstvo rudarjev. Z ozirom na te razmere smatra konferenca popolnoma za pravilno, da so se v delavskem svetu zastopniki delavstva uprli vladnemu načrtu o uvedbi varnostnih mož in so na ta način preprečili udeleževanje vladnega načrta. Vsled sklepa delavskega sveta si je vlada sedaj popolnoma na jasnem, da se rudarji ne bodo zadovoljili s kakim brezpomembnim, nezadostnim rudniškim nadzorstvom.

V soglasju s starimi rudarskimi zahtevami po dobrem rudniškem varstvu torej zahteva državna konferenca uvedbo od države plačanih, od rudarjev direktno voljenih rudniških nadzornikov.

Nato pride v razpravo:

Rudarska obrtna sodišča.

Poročal je Brda (Moravska Ostrava): Velika krivica je, da imajo delavci drugih strok svoja obrtna sodišča, rudarji pa ne. Vsled tega izgubi na tisoče rudarjev svoje pravice, ker bi veljali sodnijski stroški več, kakor pa je vredna vsota, ki se zanjo pravdajo. Pri obrtnih sodiščih bi tudi izvedenci ne mogli igrati delavstvu škodljive vloge, ker bi jih ne rabili. Dandanes se jemljejo za izvedence obratni vodje, ki se izjavljajo seveda v korist podjetnikom.

Razvila se je majhna debata, nakar se je sprejela resolucija v smislu govornikovih izvajanj. (Konec prih.)

Skupna produkcija vseh avstrijskih rudnikov v letu 1908.

V prejšnjih številkah „Rudarja“ smo že priobčili pregled o delovnih in plačilnih razmerah avstrijske premogokopne industrije v letu 1908. Poročilo se namreč vselej jako zakasni. Zdaj hočemo navesti še nekaj splošnega pregleda o vsej rudniški avstrijski industriji.

Izkopalo se je vseh rud v meterskih stotih:	
zlata ruda	289.065
srebrna ruda	222.413
živo srebro	901.448
bakrena ruda	83.807
železna ruda	26,324.073
svinčena ruda	215.128
cink	681
cin	312.661
antimon	1.934
arsenik	1.000
uran	91
volfram	406
žveplo	174.286
mangan	166.563
grafit	444.248
asfalt	36.950
rjavi premog	267,289.256
kameniti premog	138,753.823

Pri izkopavanju vseh teh rud je bilo zaposlenih v avstrijskih rudnikih 133.770 mož, 5194 žensk, 5740 mladih delavcev in 5 otrok. Torej je delalo vsega vkup 144.709 oseb, ki so ustvarile skupaj za 317,833.337 kron vrednosti; povprečno pride na vsakega avstrijskega rudarja za 2197 kron vrednosti rude, ki jo je izkopal. Koliko potu je prelila vsa ta delavska množica pri tem ustvarjanju tega ogromnega bogastva, pa se pač ne da izračunati . . .

Pismo iz Amerike.

Veliki rudarski štrajk v državi Illinois, ki je trajal od 1. aprila t. l., je bil končan zadnji petek dne 9. septembra. Zastopniki rudarskih družb in rudarjev so podpisali pogodbo na podlagi znane peorijske lestvice in s tem je izvojevana ena največjih delavskih zmag, kar so jih izvojevali delavci zadnja leta v Ameriki.

Po novi pogodbi se zviša rudarjem plača povprečno osem centov na vsako tono nakopanega premoga. V Franklin in Williamson County dobe rudarji šest centov več na tono; v severnem delu države je zvišana plača za pet centov in v ostalih rudokopih za tri cente pri toni. Razstreljevalci, strojniki in ostali delavci v rudokopih dobe za 5-55 odstotkov višjo plačo. Razstreljevalce plačajo podjetniki.

Nova pogodba je veljavna do 31. marca 1912.

Za sijajno zmago imajo se illinoiški rudarji zahvaliti edino sebi in pa delavskemu socialistič-

nemu časopisju. Uprav železno vztrajnost so pokazali rudarji v dolgem petmesečnem boju. Zmagala je delavska solidarnost; zmagala je zavest delavskih interesov.

Sledeče je kratek pregled z nekaterimi važnimi podatki iz tega znamenitega boja rudarjev.

Prva konferenca med rudarji in podjetniki se je vršila dne 5. februarja v Peoriji, a brez uspeha. Nadaljne brezuspešne konference so bile 4., 8. in 12. marca. Dne 15. marca se je vršila posebna mednarodna konvencija v Cincinnati, O., ki je trajala do 29. marca. Navzoči so bili zastopniki podjetnikov in rudarjev iz Penna, Ohio, Indiana in Illinois. Konvencija se je razbila brez vsakega sporazuma.

Dne 1. aprila so rudarji ostavili delo. Dne 10. maja so se zopet sešli zastopniki podjetnikov in odbor rudarjev za plačilno lestvico v Peoriji, kjer je ta predložil svoje končne zahteve. Dne 21. maja so se pretrgala vsa pogajanja in štrajk je bil uradno razglašen.

Na štrajku je bilo sprva 72.000 rudarjev.

Dne 27. maja so podjetniki v 5. in 9. distriktu sprejeli pogodbo in 20.000 delavcev se je vrnilo na delo. Od 27. maja pa do 7. septembra se je pogodilo s podjetniki in vrnilo na delo nadaljnih 10.000 rudarjev.

Sesaljarji in strojniki so bili poklicani na štrajk 11. junija.

Proti koncu julija je predsednik Lewis predložil rudarjem svoj kompromis, ki ga pa rudarji niso sprejeli. Posledica tega je bila izredna konvencija v Indianapolisu, ki je stala rudarje ogromne stroške, a se je končala za Lewisa zopet s porazom.

Dne 1. septembra so se sešli v Chicagu zastopniki podjetnikov in rudarske organizacije. Pogajanje je trajalo en teden in končno so se kapitalisti vdali in podpisali peorijsko pogodbo.

Na delo se zdaj vrne 42.000 rudarjev.

Nova pogodba pomeni za rudarje v Illinoisu čez 4,000.000 dolarjev več zaslužka na leto.

Štrajk je stal organizacijo United Mine Workers of America okrog 1,200.000 dolarjev.

Podjetniki imajo škode zdaj 18,000.000 dolarjev.

Med štrajkom je počivalo 900 rudokopov. Prizadetih je 166 lastnikov rudokopov.

Premoga primankuje. Med tem časom, ko je trajal štrajk, bi se ga bilo sicer nakopalo 20,000.000 ton. Zmaga rudarjev v Illinoisu bo brez dvoma imela velik vpliv na položaj štrajkujočih rudarjev po ostalih državah. Z gotovostjo se pričakuje, da se zdaj vdajo tudi rudniški podjetniki v Kansasu itd.

Slovenski rudarji, ali ne bi bilo mogoče tudi pri nas takih zmag? Da, da, ali organizacije je treba, samo zabavljanje za pečjo ne more imeti uspeha.

Proletarci, zavedite se svoje časti!

(Konec.)

Druga pot pa je boj! Ne boj s smodnikom in svincom, s sabljami in bombami, ampak boj z vsemi dostojnimi, kulturnimi sredstvi. Boj proti nepravici, poniževanju, proti verigam in bremenom, ki nas silijo k tlom. Boj pri vsaki volitvi! Boj proti majhnim plačam, dolgim delovnim dobam! Boj proti brezposelnosti! Boj s pomočjo stavk in bojkotov. Boj z besedami in s črkami! Boj brez prestanka! Treba je, da se udeležujejo teh bojev vedno večje množice proletarijata; in verujte, da bode kmalu doživeli čudovito izpremembo: v vsa proletarska telesa se bodeta ulila moč in neupogljivost. Česar ne stori spoznanje samega sebe, to stori boj. Boj naredi iz najbojazljivejšega suznja neustrašenega junaka. Pri tem nikakor ne gre za to, da bi se moral končati vsak boj z zmago. Pač pa je vse odvisno od tega, da se bojujete nepretrgoma. Tudi porazi vzgajajo, kajti oni vzbujajo. Čuvstva doživljene sramote vzbujajo čuvstva maščevanja in silijo k novim dejanjem, novim potom, novim naskokom, dokler se ne izvojujejo nove zmage. Zmaga pa dviguje, opogumi in stori močnega. Zmaga stori tudi najprezretnejšega nasprotnika majhnega in tihega, mu zapre usta, ki so preje vedno zabavljala proti proletarijatu, in ga nauči spoštovati proletarijat. S tem pa bo proletarijat končno dosegel, česar mu danes še tako zelo manjkuje: samozavesti, ki bo vzrasla iz spoznanja njegove moči; časti, ki se bo rodila iz veselja do boja za

njegovo sveto stvar. Preje tlačeni mezdni suženj bo ponosni in svobodni državljani, katerega čast je čast vsega naroda.

Noben proletarec naj potem ne zre s suženjskim pogledom navzgor. Takozvane višje ljudi naj čisla le toliko, kolikor so vredni. Vredni pa so samo toliko, kolikor so združeni z ljudstvom, ako z njim čutijo in delajo. Sami pa ostanejo vedno, najsi bodo karkoli že, udje svojega naroda, sinovi svojega ljudstva. Poznati morajo samo eno častihlepje in sicer častihlepje za ljudstvo. Da to ljudstvo vzgoje za vse dobro, lepo in plemenito, to naj bo cilj njihovega življenja. Kajti nič ni vzvišnejšega in krasnejšega kakor svoboden, okov kapitalizma oproščen narod, ki je vnet za vse lepo, dobro, plemenito in ki stremi po vedno višji izobrazbi in vedno večji vednosti.

(Članek je v svojem jedru večinoma prevod iz sličnega članka nemškega protestantskega pastora in socialnodemokratskega poslanca Pavla Göhre-ja.)

Strokovni pregled.

s Strah pred socialno politiko. Dne 30. oktobra bo zborovala v Linzu na Gornjem Avstrijskem osrednja zveza vseh podjetnikov avstrijske industrije. Osrednja zveza je že izdala posebno okrožnico, kjer toži, da se vrši v državnem zboru preveč socialne politike, in sicer na škodo avstrijske industrije. Zategadelj so si izbrali gospodje podjetniki za svoja posvetovanja na linškem zboru tiste predmete, ki se najbolj tičejo socialne politike in ki jih seveda tudi najbolj zbadajo in vznemirjajo. Zborovalni red je namreč tale: Delovna pogodba (poročja pl. Penzig-Franz, glavni ravnatelj delniške družbe za blago v Vöslav-u); delovna doba (poročja Schuster, glavni ravnatelj rudokopne in plavžne, družbe v Witkowitz-u); delavsko varstvo (poročja dr. Schönbach, ravnatelj delniške družbe za stroje). Kajne da, čisto o delavskih stvareh bodo razpravljali ti gospodje! Seveda bodo razpravljali na ta način, da se bodo postavili v nasprotje z delavskimi zahtevami. Saj drugače tudi biti ne more; gospodje podjetniki bi imeli radi vedno več dobička, to pa, kar zahtevajo delavci, jim dobiček kolikortoliko izmanjšuje. Mi dobro vemo, da bodo poročevalci podjetnikom skušali jasno dokazati, kako nepotrebna je vsa socialna politika; dopovedovali bodo tudi, da se že zdaj vrši pri nas v Avstriji vse preveč socialne politike. Saj to so vsakdanje misli organiziranega podjetništva. In vendar je vsa socialna politika v Avstriji povsem nezadostna in nedostatna. Da je temu tako, za to itak pridno skrbe meščanski poslanci vseh barv, narodnosti in struj. Jasen dokaz je ravno posvetovanje o socialnem zavarovanju in posvetovanje o zavarovanju rudarjev proti nezgodam, kateri dve zavarovanji zavlačujejo vlada in meščanski poslanci načrtooma ter nalašč. In ako iztisnejo delavski poslanci tupatam kako mrvico pravice za delavce, tedaj pa že vpijejo podjetniki, kaka krivica se jim godi. Podjetniki bi seveda najrajši, da bi mogli neovirano izkoriščati delavca.

s Protest podjetnikov. Socialnodemokratski poslanec Hanusch je vložil v državnem zboru predlog za skrajšanje delovnega časa v vseh obrtnih podjetjih. Dne 7. oktobra pa je imel industrijski svet avstrijskih podjetnikov svojo sejo in se je izjavil proti temu predlogu, češ, da bi jako škodoval industriji. Karkoli namreč izmanjša podjetnikom dobiček, vse to smatrajo za oškodovanje industrije. Na ta način hočejo olepšati svojo dobičkaželjnost.

s Velika zmaga zveze nemških rudarjev. Dne 17. septembra so se vršile v največjem rudniškem revirju na Vestfalskem (Nemčija) volitve starost (delegatov) v pokojninske blagajne. Blagajna rudarjev šteje 3 krat 140.000 zavarovanih rudarjev. Razdeljena je v 419 okrajev. Vsak okraj voli enega starosta in njega namestnika. Kako važnost se sme prištevati starostam za rudarje, se razvidi iz naslednjega: Staroste posredujejo med člani in vodstvom blagajne, rešiti imajo vsa vprašanja, ki nastanejo med rudarji in vodstvom. Staviti smejo predloge glede onemoglih članov in njih družin. Izvršujejo tudi nadzorstvo pri bolnih in odmerjajo jim pokojnino. Proti volji starost se ne more ničesar sklepati. Istotako volijo izvrševalni odbor. Njih važnost se opaža, zakaj blagajna je imela v letu 1909 skupnih dohodkov 54,779.824 mark, izdatkov 38,416.777 mark. Imetje je znašalo koncem leta 1909 152 milijonov mark. V omenjenem letu je imela blagajna 31.352 onemoglih rudarjev 20.516 rudarskih vdov, 53.258 sirot, ki so dobivali pokojnino, Onemogli, ki dobivajo invalidno rento, niso všteti. Bolniška blagajna rudarjev, ki jo oskrbuje isto vodstvo je štela leta 1909. 348.389 članov. Na vsakih 1000 članov jih je obolelo 648 v letu 1909. Povprečno se je izplačalo vsakemu kolniku za 187 dni bolnišnine. Številke te blagajne že izpričujejo, kako velikega pomena je zavod za rudarje, ki ima svoj sedež v Bohumu. Ni se čuditi boju, ki je bil pri

teh volitvah za staroste, ker imajo razen tega, da vodijo tako velik zavod, tudi precej vpliva na rudarje. V letu 1904, torej pred šestimi leti, se je volilo 397 starost; takrat so zmagali organizirani rudarji z 235 zastopniki proti 135 krščanskih socialcev, ki so imeli zvezo z rudniškimi podjetniki. Pri sedanji volitvi pa, ko je bilo voliti 419 starost, so dobili: zveza socialnodemokratskih rudarjev 299 mandatov, krščanski socialci v zvezi z rudniškimi podjetniki 83 mandatov, Poljaki 29, 8 mandatov pa so dobili rudniški podjetniki s terorizmom. Glasovi se dele naslednje: socialni demokratje so jih dobili 97.779, krščanski socialci in rudniški podjetniki 53.018, Poljaki pa 22.238. Absolutna večina znaša 210, ker pa imajo socialni demokratje 299 zastopnikov, imajo torej absolutno večino.

Dopisi.

d Delavski dom v Trbovljah. Dolga leta se je v Trbovljah od strani trgovcev, krčmarjev, rudniških uradnikov, paznikov itd. na najpodlejši način zasledovalo, pri vsaki najmanjši priliki pri sodnji, politični oblasti in trboveljski družbi ovajalo, lažljivo obrekovalo, preganjalo in sramotilo zavedno organizovano delavstvo. Če so se delavci bojevali s trboveljsko družbo za izboljšanje neznosnega stanja, poslalo se je celi trup vojakov, žandarjev in vsemogočega v dolino. Uradi, oblasti, trgovci, krčmarji, vsi, ki vlečejo dobiček od delavstva in obogate od njega, so stali na strani preganjaštva, nekateri so celo ploskali z rokami, ko se je odgnalo — odgonski voz in zapor sta bila na dnevnem redu — celo vrsto „šuntarjev“ ponedolžnem v Laško ali Celje v zapor. Dne 26. januarja 1904 so si ustanovili organizirani delavci konzumno društvo, ki je začetkom dobro uspevalo; leta 1906 pa je prišlo isto vsled nesrečne stavke v slabo stanje. Trgovci, ki so delali z vsemi sredstvi, da bi uničili to majhno, mlado delavsko podjetje, so postali od veselja pijani ter razpošiljali mrtvaške liste z napisom: „Danes, po dolgi mučni bolezni je poginil konzum trboveljskih socialnih demokratov. Sedmina bo 14. svečana.“ „Paznik“ Šentjunc je dejal: „Jutri bom piskal Trauermarsch poginjenemu konzumu socialnih demokratov“ itd. Veselja pijani sovražniki so se varali. Delavstvo, ko je videlo zagrizeno nasprotstvo, se je pričelo marljivo in pridno zavzemati za gospodarsko organizacijo; ustanovilo je tudi zadrugo pod imenom „Delavski dom“, postalo je na gospodarskem polju samostojno, sezidalo v teku te kratke dobe v sredini Trbovelj lično hišo — lastni delavski dom in ustanovilo lastno delavsko gostilno, ki je pričela obratovati s 1. oktobrom t. l. V sprednjem delu hiše se nahaja novo urejena prodajalna — konzumno društvo, ki sedaj prav lepo prospeva in ima zraven lepe gostilniške prostore. V hiši se nahaja nadalje podružnica „Trbovlje“ Unije rudarjev v Avstriji in tajništvo za južne pokrajine. Začudeno gledajo danes obrekovalci, škodljivci delavstva, dobičkaželjni nasprotniki na ponosni delavski dom, ki jim je trn v očeh.

Odbor zadruga delavskega doma, odbor konzumnega društva in odbor podružnice Unije rudarjev je sklenil, napraviti dne 23. t. m. slavnostno otvoritev prvega delavskega doma na slovenskem ozemlju. Vabimo torej sosedna društva najvljudneje, na slavnostno otvoritev delavskega doma. Več v oglasu.

d Zagorje. Delovodja Hinek postaja vedno bolj sirov. Njegovo glavno delo je, da preganja rudarje, jim trga zaslužek pri pogodnem delu ter zmerja delavce z lenuhi. V zadnjem času se je lotil tudi mladinskih delavcev; te smatra mož naravnost za svoje sužnje. Zanje ne velja nikakršen delavni red. Odpušča jih pa, kakor se mu poljubi in brez vsakršne 14 dnevne odpovedi. Rove je zanemarjal tako, da v kratkem ne bo več mogoče tega producirati, kakor do sedaj. Mož bi bil zaradi svoje sirovosti mnogo bolj namestu za kakšnega ošabnega policijota na Ruskem, nego za delovodjo v rovu. Tudi njegovi pajdaši od zunaj posnemajo njegovo lastnost. Pred kratkim so dali za kazen osemdnevni dopust nekemu tesarju, ker se je dovolil med delom použiti grizljaj kruha. Da je to nesramnost, ki zanjo ne najdemo dovolj ostrih besed, je pač razumljivo. Dotičnih dveh paznikov še danes po imenu ne imenujemo, povemo jima pa toliko, če imata kaj sramežljivosti, ne bosta v prihodnje delavcem delala nepotrebne škode, ker tudi sama nista nič drugega nego orodje trbovljske družbe.

d Idrija. Dne 18. septembra t. l. se je vršil na podlagi sklepa rednega letnega občnega zbora bratovske skladnice c. k. eraričnega rudnika v Idriji izredni občni zbor. Dnevni red zboru je bil: 1. Prememba pravil. 2. Zvišanje provizije z odlokom ministrstva. Navzočih je bilo 62 delegatov. Zborovanje pa je vodil c. kr. rudniški nadsvetnik g. Koršič. Na tem zboru so bili enoglasno odobreni naslednji predlogi: 1. Vpokojeenci, katerih vgotovljene provizije so bile pred 1. decembrom 1907 odmerjene, dobe, če niso bili uvrščeni v I. plačilni razred, a na podlagi plačilnega normala z dne 30. novembra 1907 primerno povišbenim določbam in službenim letom, percentualno zvi-

šane provizije, ki so za 40% diferenčnega zneska višje nego dosedanja provizijski prejemki. 2. Vdovam in sirotam je odmeriti provizije na enak način kakor je pod točko 1) določeno. 3. Ako nastanejo v stanju družine kake izpremembe, se zvišane provizije v smislu določenih načel znova preurede. Po sklepu zbora stopijo predstojede določbe s 1. julijem 1910 v veljavo. Treba je samo še potrjenja rudniškega glavarstva in ministrstva. Če omenjene oblasti sklepe tega zbora odobre, bo precej pomagano torej do 1. 1907 provizioniranim delavcem, ki niso bili pri provizioniranju uvrščeni v I. razredu. Želeti bi bilo, da bi oblasti teh sklepov ne zavlačevale, zakaj provizionisti so v času sedanje draginje še največji reveži. Čas pa bi tudi bilo, da se stori nekaj za poznejše provizioniste, ki so vsled ponesrečenja ali bolezni morali v provizijo.

d Idrija. C. kr. rudniški nadsvetnik g. Kropa nadzoruje na ukaz ministrstva že nekaj dni naš rudnik. Dne 9. t. m. so porabili priliko zopet delegati rud. zadruga, da vprašajo zastopnika ministrstva, kaj misli ministrstvo ukreniti glede draginskih doklad. Mož se je izgovarjal, da on ni kompetenten nič povedati, ker so pri ministru višji gospodje. To tudi mi vemo, kompetenco imajo gospodje samo tedaj, kadar čutijo pritisk organiziranega delavstva. Naše delavstvo pa se za organizacijo nič ne briga. Prav mu je torej če strada. Velika sila pa še kola lomi pravi pregovor, počakajmo jo torej!

d Ljubno. O našem rudniku Münzenbergu se malokdaj kaj poroča. Razmere pa, ki sedaj vladajo tukaj, smo primorani javiti širši javnosti, da se bo tudi vedelo soditi, kdo je provzročitelj, če se pripeti nezgoda. Rovi izgledajo tako kakor bi jih nameravali jutri opustiti. Človek, ki pride v rov, je v taki nevarnosti, kakor bi prišel v mišjo lovnico. Vsak trenotek se mu lahko pripeti nesreča. Železnice po rovih so take, da je neverjetno, da še vozijo po njih. Rudarji se sami čudijo, da se do sedaj še ni pripetila kaka večja nezgoda. Smelo trdimo, da je vsa tehniška naprava zavožena tako, da ima delavstvo škodo pa tudi rudniška družba. Vse te razmere pa so se vtihotapile zaradi kapitalistiške požrešnosti pod pašetom Baumgartnerjem. Mož nima druge naloge, kakor pregledovati in nadzorovati rudnik, in mislil bi marsikdo, da opravlja ta posel v prilog varnosti, toda motil bi se. Mož samo priganja in šikanira delavce in paznike in pripoveduje o varčnosti z jamskim lesom. Zgodilo se je, da je kopač pismono naročil les po pazniku, toda delovodja je les prepovedal. Če pride les v rove, se delavci kar stepe zanj, ker bi vsak rad opravil tesarско delo za varnost v rovu. Pripeti se, da morajo posamezni rudarji čakati po cele ure, preden dobijo košček lesa. S tem se pa ovirajo delavci pri delu in jim končno manjšajo zaslužki. Tudi pogodno delo (Geding), ki bi se moralo oddajati začetkom meseca, se jim da včasih v sredi ali pa celo koncem meseca, tako da nihče ne more vedeti, ali bo prišel na dostojno plačo ali ne?

Celotne razmere so torej take, da bi moral rudar kar obupati. Gospod Baumgartner je baje tudi izjavil, da bo paznike prav strogo prijel, da bodo ti potem rudarje z večjim veseljem terorizirali. Rudarji pa že sedaj niso nič drugega nego sužnji alpinske montanske družbe.

Rudarji, ali ni skrajni čas, da se združite v vašem bojnem društvu Uniji do zadnjega moža! Podjetniki izrabljajo vašo brezbriznost, vi pa trpite. Vaše geslo mora biti: Boj z združenimi močmi, da napravite konec paševstvu, kakršno je pod vodstvom Baumgartnerjevim.

Leše. (Koroško). Nadkopač Suppanc postane pač poln smeha in veselja, če čita o svojem provociranju kakšne opazke v časnikih. Namesto, da bi se sramoval očitkov, pa pripoveduje, češ, da bo sedaj zopet več veljal pri podjetniku, socialni demokrati mu baje samo koristijo s tem. Vsak dostojen delavec bi se sramoval, če bi se mu očitalo, da provocira s svojim obnašanjem zato, da bi se prikupil podjetniku. Ta gospodek pa se še ponaša s tem. Kakršna izobrazba, takšen je tudi razum, saj sodi mož sam sebe za izobrazbenca. Radovedni smo, če se je tudi takrat prikupil podjetništvu, ko ga je nadpaznik Paulič v rovih našel spati. Gospod Suppanc je pač silovito domišljav, misli namreč, da je s tem, ker je prilezel do nadkopača, postal bog na Lešah. Zadnji čas se je neki rudar komaj rešil, da ni ponesrečil radi Suppancovega znanja. Dovoljujemo se vprašati rudniški urad, če je umestno, da se prepušča ljudem, kakršen je Suppanc cel oddelek rudnika, da v njem gospodari po svoje, kakor kak ruski despot. Te vrstice ga bodo zopet razveselile. Mi gospodu Suppancu radi ustrežemo, da se zopet nekoliko prikupi pri delodajalcu.

Razne stvari.

r Kolera. Že dalje časa se čujejo vznemirljive govornice o koleri. V Avstriji sicer še ni zagospodovala, ako izvzamemo par posamnih slučajev na Dunaju; pač pa se je deloma ugnedila v nekaterih krajih na Ogrskem, Hrvaškem in v Slavoniji. Hudo pa razsaja ta morilka v

južni Italiji in na Ruskem. Pri nas so odredile oblasti obširne varnostne naredbe, ki jih mora vsakdo natančno izpolnjevati.

r Ogenj v rudniku. V okraju Danville (Angleško) se je vnel ogenj v rudniku Hartzorne. Rudnik je ves v plamenu. 150 rudarjev se nahaja še v rudniku; njih življenje je v nevarnosti.

r Nesreča v rudniku po treskavem plinu. Trautenau (Češko). V rudniku Šadovitzke rudniške družbe so se vneli rudniški treskavi plini (schlagende Wetter) dne 6. oktobra. Ponesrečilo je osem rudarjev, med katerimi sta dva mrtva, eden težko ranjen in pet jih je z malimi poškodbami. Drugi rudarji so se še pravočasno rešili.

r Izpori delavcev. Dnevno časopisje poroča, da je v Rusiji 150.000 predilniških delavcev izprtih. V Nemčiji so tvorničarji odpovedali 400.000 kovinskim delavcem, tako da lahko tudi tam nastane v kratkem času izpor. Iz Amerike poročajo dnevni časniki, da je izprtih 40.000 stavbinskih delavcev. Če se spominjamo na velikanski izpor švedskih delavcev in stavbinskih delavcev v Nemčiji, potem pač lahko trdimo, da so podjetniki po vseh deželah in pri vseh narodih enaki. Poslužujejo se vsi enakih sredstev, da bi vničili delavske bojne organizacije. Ti izpori bodo pač poučili delavstvo, da je treba močne mednarodne strokovne organizacije, če hočejo, da bo njih boj dovolj uspešen.

r Meščanski krogi so se prezgodaj veselili. Vse meščansko časopisje je z navdušenjem poročalo o narodnem nasprotju radi strokovnih organizacij med nemško in češko socialno demokracijo. Pred kratkim so se zbrali zaupniki skupnega izvrševalnega odbora socialnodemokratske stranke v Avstriji in sklenili enoglasno, da naj se izvoli odbor, in sicer po dva sodruga od nemške in češke strokovne organizacije in od vseh drugih narodnosti v Avstriji po enega. Prepričani smo, da ta korak ne ostane brez uspeha. Gospodom pri meščanskih strankah pa srčno privoščimo kratko veselje.

r Pasivna resistenca v Bosni. Železničarji v Bosni in Hercegovini so po kratkem boju dosegli precej uspehov, in delu njihovih zahtev se jim je takoj ugodilo, glede ostalih zahtev pa zagotovilo, da se jim ustreže s 1. januarjem 1911. V tem boju so padle tudi žrtve in sicer je bilo pet uslužbencev odpuščenih iz službe.

r Železničarska organizacija je dosegla zopet uspehe. Že leta 1907, ko so južni in državni železničarji pričeli s pasivno resistenco, je ravnateljstvo južne železnice poleg tega, kar jim je že takrat dovolilo potom okrožnic obljubilo, da jim pozneje čakalno dobo za avanziranje skrajša. Vresničilo se je to, kar so obljubili, dne 15. septembra. Isti dan je ravnateljstvo poklicalo zaupnike železničarske organizacije in jih obvestilo, da je ravnateljstvo zahtevam ugodilo. Iz tega se razvidi, da je edino prava zastopnica delavcev, bodisi te ali one stroke, delavska stanovska organizacija.

r V trbovljskem revirju. Že dalje časa je znano, da tamnojšnje plače rudarjem pri današnji draginji nikakor ne zadoščajo. Materialno stanje rudarjev je padlo na tako nizko stopnjo, da se delavci trudijo in terejo glave na vse mogoče načine, kako bi si izboljšali svoj obstanek. Obžalovanja vredno pa je, da delavci še danes ne razumejo, da posameznik v kapitalistiški družbi ne opravi ničesar, da je hlinenje in poniževanje napram uradnikom brez vsakega uspeha, da zadene delavca, ki je bil za kratek čas protežiran ravno ista usoda kakor onega, ki je odločen in vnet za izboljšanje obstanka svojih tovarišev. Rudarji, zadnji čas je, če hočete doseči uspeh, ki bo trajen, da se združite v svoji strokovni organizaciji Uniji. Le v njej imate gotovo garancijo, da je vaša najzvestejša zastopnica.

r Na Portugalskem proglašena republika. V Lisaboni je vzbuknila revolucija proti kraljevski dinastiji. Revolucionarjem se je pridružila cela mornarica in večinoma tudi drugo vojaštvo. Mladi kralj Manuel in njegova mati kraljica in dvor so zbežali na neko angleško vojno ladjo. V mestu pa vihrajo republikanske zastave, katere ljudstvo z navdušenjem pozdravlja z živioklici na republiko.

r Kmetiški nemiri v Bosni. V okraju Banjaluka se razširjajo nemiri med kmeti. Kmetje gredo od hiše do hiše, ter se združujejo k demonstracijam. Vstaja ima namen odpraviti desetino, katero se oddaja državi in tretjino, ki jo morajo dajati mohamedanskim graščakom od pridelka. Žalostno je, da Avstrija ni utegnila v 32 letih, odkar ima upravo Bosne in Hercegovine, odpraviti teh neznosnih razmer za bosniške kmetovalce.

r Vesela dogodbica v gospodarskem boju. V Ameriki je izbruhnila v Grand-Trunk stavka. Oblasti so postale tjakaj vojake. Prvi spopad med stavkujočimi in vojaki se je izvršil pri igri. Vojaki in delavci so se namreč lepo skupaj zabavali s tem, da so metali na širokem travniku velike žoge. Kajneda, vsak Evropec se mora temu čudom čuditi, z odprtimi usti in strmečimi očmi! Toda kaj pa pravite k temu, da je bil razsodnik pri igri poročnik in da je celo razsodil v korist delavcev! Ali nikakor naj še ne bo konec vašemu strmenju, ker čujete: pri igri se

je pobirala tudi vstopnina, ki se je potem darovala stavkini blagajni!

r **Velikanska železniška nezgoda v Ameriki.** V Ameriki delavstvo politično ni dovolj probujeno. Ameriški delavci imajo sicer močno strokovno gibanje, ki jim je priborilo že lepih uspehov. Za politično gibanje pa se brigajo mnogo premalo; zato imajo le malo zastopnikov ali pa nič v raznih zbornicah. Zbornice pa so tudi važen činitelj delavskega gibanja, saj se sklepajo v zbornici postave, ki so delavstvu v prid ali pa v škodo. Samoobsebi umevno pa je, da se nedelavski poslanci ne bodo prav nič pobrigali za postave, ki bi bile delavstvu v prid in bi omejile brezobzirno dobičkaželjnost kapitalizma. To se kaže tudi v Ameriki; vsled pomanjkljivega, nezadostnega političnega delavskega gibanja ni v Ameriki skoro nikakih postav, ki bi nadzorovale kapitalistno delovanje, odtod tudi toliko nezgod in nesreč v Ameriki! Tako se poroča iz Amerike, da se je dogodila v državi Indiana zopet velikanska železniška nezgoda, in je mrtvih 40 oseb, mnogo pa ranjenih. Jasna je resnica, da se mora delavstvo v dosego svojih ciljev strokovno in politično organizirati ter čitati strokovne in politične liste!

r **Rudarji na Westfalskem.** Na Westfalskem (Prusija) je vsega vkup 351.532 rudarjev. Izmed teh jih je 21.075 Avstrijcev, 944 Rusov, 5423 Holandcev, 190 Belgijcev, 3890 Italijanov in 353 drugih inozemcev, torej vsega vkup 31.875 inozemcev. Število tujcev je naraslo od leta 1893. do leta 1908. od 4246 do 31.875 mož, torej za 641 odstotkov. Število avstrijskih delavcev je naraslo za 1014 odstotkov, holandskih za 390, ruskih za 655, italijanskih za 451 in belgijskih za 184 odstotkov. Kraj tega je pripotovalo mnogo Poljakov, okoli 80.000. Sploh je na Westfalskem vedno manje domačih rudarjev in vedno več pri-seljencev.

r **Razstrelba v tvornici za smodnik.** V Rottweilu se je dogodilo zaporedoma dvoje razstrelb. Trije delavci so mrtvi, osem oseb je ranjenih.

**Sodrugri rudarji!
naročajte**

„RDEČI PRAPOR“

ki izhaja v Ljubljani dvakrat na teden, in velja
za celo leto . . . . . K 10:40
„ pol leta . . . . . „ 5:20
„ četrt „ . . . . . „ 2:60
Vsak zaveden rudar bi moral biti naročen na
„Rdeči Prapor“.

Občno konsumno društvo v Idriji

9-9
priporoča svojim članom bogato zalogo vsakovrstnega blaga. Društvo ima na izbiro **moške narejene obleke** po najnovejši modi, **ženskega blaga** vsake vrste, **slamnike za moške in otroke** itd. Vse po jako nizki ceni. Pridite in kupujte, kajti v lastni prodajalni ste najboljše in najcenejše postreženi!

! Prva žgalnica !

Brata Wortmann

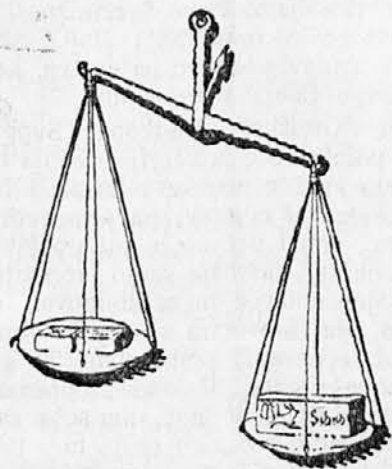
Šušak

priporočata svoje lastne izdelke.

Naročila na žganje, likerje, konjak se vrše ceno in takoj.

Zastopnik: 8-5

Franc Remic, Ljubljana.

Na dobro kakovost,
ceno in
težo

Je treba paziti pri kupovanju in primerjaviti mila. Nobeno milo na svetu ne doseže

Schicht ovega
mila

u vseh dobrih lastnostih, u čistoti, izdatnosti, milobi in nizki ceni.

Vabilo

na

slavnostno otvoritev

prvega delavskega doma na slovenskem ozemlju v Trbovljah

ki bo

v nedeljo, dne 23. oktobra.

Vspored:

1. Ob 1/2 9. uri dopoldan sprejem zunanjih gostov na kolodvoru.

2. Ob 1/2 10. uri dopoldan veliki javen **ljudski shod** na prostoru delavskega doma z dnevnim redom: Pomen združevanja delavstva.

3. Popoldan se priredi ob 2. uri na istem prostoru

velika ljudska veselica

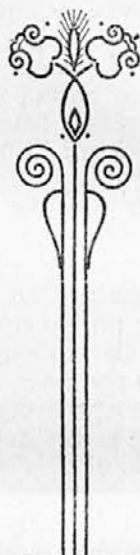
z mnogimi zabavnimi priredbami in ob mraku se prične v gostilni

vinska trgatev.

Vstopnina na veselico 20 vin.; obitelj 30 vin.

Za mnogobrojno udeležbo prosi

odbor.

Občno konsumno društvo v Trbovljah

se priporoča svojim članom

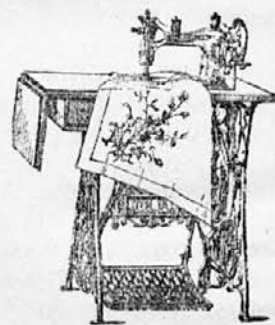
za nakupovanje vseh življenskih potrebščin kakor tudi manufakturnega blaga po najnižjih cenah. . .

I. Jax & sin

Ljubljana

Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo bogato zalogo

šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastonj in franko.

Občno konsumno društvo v Zagorju

prodaja specerijsko in manufakturno blago po najnižjih tržnih cenah, daje koncem vsacega leta še dividende članom, član lahko postane vsak. Vstopnina 2 kroni, delež 40 kron, ki se ga lahko plača po obrokih. 9-9

FLORIAN

prijatelj moj,

Gre na vsako pot z menoj!

Ker se večkrat z njim krepčam,

Vedno zdrav želod'ce imam!

Najboljše krepčilo želodca!

Sladki in grenki.

Pazite na pristnost!

Posebno na kolodvorih!

Postavno varovano.

Tvrđka

Leskovic & Meden

Ljubljana, Jurčičev trg št. 1

naznanja slavnemu občinstvu, osobito delavskim slojem, da je prevzela glavno prodajo in izdelovanje staroznanega likerja

„Triglav“.

Proizvaja tudi „Pelinkovac. Ima veliko zalogo raznih opojnih pijač, vina in specerijskega blaga.